

CfP Kultur og Klasse

<https://tidsskrift.dk/kok>

Köldens kultur i norr – historia, nutid och framtid

Vad betyder köld i en värld under uppvärmning?

Med vår tids klimatförändringar följer inte bara dramatiska förändringar av naturen. För människan är förändringen också existentiell och estetisk. Köld är inte ett väder, utan ett fenomen med en djup kulturell innebörd. Håller den på att försvinna, och vad händer med oss då?

I detta temanummer vill *Kultur og Klasse* uppmärksamma köldens kulturella innebörd. Hur kan dagens klimatförändringar i Norden sättas i förbindelse med erfarenheter av köld i historien, samtiden, och framtiden?

Den existentiella dimensionen har inte uppmärksammats så länge. Den melankoli och ångest som uppstår när en välbekant vardagsmiljö förändrar sin atmosfär, biologi och temperatur har filosofen Glenn Albrecht (2005) kallat för *solastalgi*; en längtan efter ett förlorat hem som nog har drabbat många nordbor. Jag blir ledsen i mitt vinterhjärta, kommenterar en nordisk skidåkare den all kortare skidsäsongen. "Utan snö berövas livet en grundläggande trygghet" skriver Björn Wiman i Dagens Nyheter. I norra Skandinavien, och längre norrut i Arktis, sker den globala uppvärmningen med avsevärd hastighet. För renskötande samer och Grönlands befolkning är förlusten också ekonomisk: den nya oförutsägbara vintern utgör ett hot mot traditionella näringar och hotar ett sätt att leva. Samtidigt har kyla, snö och is blivit eftertraktade konsumtionsvaror: vi köper skidresor, besöker Svalbard och i filmens värld har is och snö blivit exotiserande bakgrunder. På så sätt anknyter köldens estetik till samtidens debatter om antropocen, klimataktivism och fossilkritik.

Att följa kölden är att brett och kritiskt engagera sig i de långvariga och accelererande effekterna av den industriella revolutionen, i den västerländska vetenskapliga kunskapen om och konstnärliga visualiseringar av kallt klimat, glaciärer och istider från

tidigmodern tid och fram till dagens klimatsituation. I berättelser och representationer av is, snö och kyla sammanlänkas historia och nutid. Den svenske biskopen Olaus Magnus' *Historia om de nordiska folken* (1555), beskrev kylan som fruktansvärd och ödesdiger i sin vardaglighet: den lilla istiden gjorde livet svårt för alla levande varelser – människor, djur och växter. Men "köldens poet" beskrev också en storslagen estetisk dimension – förunderligt ljus, skimrande färger, underbara former, och förtrollande ljud. Kylan beskrevs av 1600-talsfilosofer som René Descartes, Robert Boyle och Margaret Cavendish, av en mängd äventyrare, valfångare och kolonistörer från tidigmodern tid och framöver. 1800-talets vetenskapliga expeditioner, såsom den franska *La Recherche*, gav en både mångfacetterad och stereotyp bild av det kalla norr.

Kylan tar sig olika uttryck inom litteratur, konst, film och musik genom seklerna — från det holländska måleriets storslagna stadsvyer under 1600-talet, till romantikens isiga sublimes natur (den ikoniska bilden är Caspar David Friedrichs *Das Eismeer*, 1823-24), från de nordiska urfolkens estetiska uttryck, till samtidskonstens och litteraturens domedagsscenarier. Där finner vi till exempel Olafur Eliassons och Minik Rosens *Ice Watch* (Tate Modern 2018) och Sarah Moss apokalyptiska *Cold Earth* (2021). Men också modet har sina uttryck: högteknologiska funktionsplagg, som *Peak Performances* Frost jacket eller *Fjällrävens* Nuuk parka, blir modemedvetna livsstilsmarkörer för den som vet att klä sig rätt vid kyla.

Kölden sammanlänkar en mängd discipliner — den har en meteorologi, en natur- och kulturgeografi, en filosofi, en idéhistoria, en sociologi och så vidare. Köldens estetiska, filosofiska och existentiella dimensioner kan undersökas utifrån idéer om dess egen materialitet och agens, men också utifrån dess sociala och samhällsliga effekter, såsom i det mångvetenskapliga forskningsfältet "Ice Humanities" där kylan, snön och isen undersöks som politiserad och kulturellt bestämd (Klaus Dodds och Sverker Sörlin, 2022). På 1960-talet myntade den kanadensiske geografen Louis-Edmond Hamelin begreppet "nordicity", på senare tid beskrev Daniel Chartier (2007) en nordlig grammatik genom begreppet "winterity" är avgörande.

Kultur og Klasse välkomnar artiklar som ur kulturhistoriska, kritiska, konstnärliga och/eller vetenskapliga perspektiv tar sig an frågor om köldens kulturella innebörd i Norden och Arktis historiskt sett, i samtiden och in i framtiden, om till exempel:

- Reseberättelser från Arktis, tex ur ett kolonialt och geopolitiskt perspektiv
- Klimaktivism och fossilkritik i samtiden
- Skildringar av is, snö och kyla i samtidskonsten och i det historiska måleriet
- Det nordiska som en exotiserande bakgrund i litteratur, film och konst
- Det "coola" nordiska i samtidens mode
- Vetenskapliga visualiseringar i klimatkrisens tider
- Kylan som ett materiellt fenomen ur ett idéhistoriskt perspektiv

Deadline för abstract är 1 juni 2024. Abstract ska vara ca 500 ord och skickas direkt till temaredaktörerna (se mejladresser nedan). Deadline för artikelbidraget är 1 oktober 2024. Artikeln kan vara skriven på danska, svenska eller norska. Publicering av temanumret blir 1 juni 2025.

Cecilia Rosengren cecilia.rosengren@lir.gu.se, Cecilia Sjöholm cecilia.sjoholm@sh.se och Robert William Rix rjrix@hum.ku.dk

Referenser

Albrecht, Glenn, "Solastalgia: A New Concept in Human Health and Identity", *Philosophy, Activism, Nature* 3, (2005).

Chartier, Daniel, "Towards a Grammar of the Idea of the North: Nordicity, Winterity", *Nordlit: Tidskrift i litteratur och kultur*, vol. 11, iss. 2.

Dodds, Klaus och Sörlin, Sverker (eds.), *Ice Humanities. Living, working, and thinking in a melting world*, Manchester University Press (2022).

Wiman, Björn, "Tack Sverige för vår sämsta vinter-OS någonsin", DN 2022-12-19.